# SOTSYALE REFORM ODER REOLUTSYE: OYSGEEHLE SHRIFEN

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649709168

Sotsyale Reform Oder Reolutsye: Oysgeehle Shrifen by  Rosa Luxemburg

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

ROSA LUXEMBURG

# SOTSYALE REFORM ODER REOLUTSYE: OYSGEEHLE SHRIFEN

Trieste

זענט איהר מיט איהם באקאנט? אין ערנסטען פאל וועל איך איהם קויפען אין דער רעקלאם־אויסגאבע.

איך נעהם אייך ארום הערצליך. אייער

**ראזא.**

שרייבט באלד וואס קארל מאכט.

אפשר האט פפעמפערט דעם „פלאכזאנגען״ פון סטין סטראנ־פעלס, דאס איז ווידער א פלאמינער; ערשיינט אין אינזעל־פארלאג. איז קענטיג א גוטע זאך.

---

ברעסלאו, דעם 18טען אקטאבער, 1918.

ליעבע סאניטשקא, איך האב אייך עהער־נעכטען געשריבען. ביז אהער האב איך קיין ענטפער נישט געקראגען אויף מיין טעלעגראם צום רייכסקאנצלער. עס קען נאך פיליכט דויערען עטליכע טעג. יעדענפאלס שטעהט איין זאך פעסט: מיין שטימונג איז אזא, אז א באזוך פון מיינע פריינד אונטער אויפזיכט איז פאר מיר געווארען אן אוממעגליכקייט. איך האב די אלע יאהרען אליין איבערגעטראגען גאנץ געדולדיג און וואלט אונטער אלע אומשטענדען נאך ווייטער יאהרען געבליבען פונקט אזוי געדולדיג. אבער נאך דעם אלגעמיינעם אומשוואונג פון דער לאגע איז אויך אין מיין פסיכאלאגיע אן אומשוואונג פארגעקומען. די אונטערערונגען אונטער אויפזיכט, ד. ה., די אוממעגליכקייט צו רעדען וועגען דעם וואס מיך אינטערעסירטווירקליך, זיינען מיר שוין אזוי צו לאסט, אז איך וועל זיך בעסער אפזאגען פון יעדען באזוך, ביז מיר וועלען אלע זיין פרייע מענשען.

לאנג קאן עס שוין מעהר ניט דויערען. ווען דיטמאן און קורט אייזנער זיינען פריינעלאזט געווארען קאנען זיי מיך לענגער אין געפענגניס ניט האלטען, און אויך קארל וועט באלד זיין פריי. לאמיר העריבער בעסער ווארטען אויף דעם ווידערזעהן אין בערלין.

ביז דאן טויזענט גרוסען.

אימער אייערע

**ראזא**

האלב נײן, און ווען אינטער מײן פענסטער הויבט זיך אן דאס קלאנגערינגע פיסטשען און איך זעה די אומרוהיגקײט און זארג פון די קלײנע עלטערן קריג איך ביסלעכװײז א הארץ־קראמפ. איך קאן זײ דערבײ גארנישט ניט העלפען, װײל די הויבען־לערנען זײנען זעהר שרעקעריגע און מען װארפט זײ צו ברוטאל צופליהען װי זיך, נישט װי די טויבען אין שפאצען, װעלכע לויפען מיר שוין נאך װי די הינט. איך זאג צו זיך אלײן, אז ס'איז דאך לעכערליך, אז איך בין ניט פאראנטװארטליך פאר אלע הונגעריגע הויבען־לערנען אין דער װעלט, און קאן נישט װײנען איבער אלע געשלאגענע אקסען, װי די װאס קומען אהער יעדען טאג מיט זעק. דאס העלפט מיר אבער נישט, און איך בין װירקליך קראנק װען איך זעה און הער אזעלכע זאכען. און װען דער שטאאר, װעלכער װײ־דערהאלט א גאנצען טאג, ביז צום דערעסען, זײן אויפגערעגטען געשװעץ ערגעץ נישט װײט פון פענסטער, פארשטומט פאר עטליכע טעג, האב איך װידער ניט קײן רוה, טאמער האט איהם עפעס שלעכטס געטראפען און װארט מיט אומגעדולד ער זאל װײטער פײפען זײן אונזין, און מיר מיט דעם לאזען װיסען, אז ס'נעהמט איהם ניט. אזוי בין איך פון מײן צעל פארקניפט פון אלע זײטען דורך אומזיכטבארע פעדים מיט טויזענטער קלײנע און גרויסע באשעפעניסען און רעאגיר אויף אלצדינג מיט אומרוהיגקײט, שמערץ, זעלבסט־פארווירפען... אויך איהר געהערט צו די אלע פויגלען און באשעפעניסען, װעגען װעלכע איך װיבריר פון דער װײטענס. איך פיהל װי איהר לײדט, װי יאהרען געהן פארבײ, קײנמאל צוריק צו קומען, און מען „לעבט" זײ ניט. אבער געדולד און מוט! מיר װעלען נאך לעבען און איבערלעבען גרויסע זאכען. איצט זעהן מיר צום ערשטען מאל װי די גאנצע אלטע װעלט פארזינקט, יעדען טאג א שטיק, א נײער רוזען־שטורין... און דאס קאמישסטע איז, װאס מײסטע באמערקען דאס גארנישט און גלויבען, אז זײ טרעטען נאך אויף פעסטען בארען...

סאניטשקא, האט איהר פיליכט אדער קאנט איהר קריגען „זשיל בלאז" און דעם „הינקענדיגען טײװעל"? איך בין מיט לעסאזש'ען גארנישט באקאנט און װיל איהם שוין לאנג לײענען.

שטאַרט הערליך־בליהענדע מימאָזען, ריזיגע בוימער. . . דאָ קאָן
איך ליידער נאָר פון דערווייטענס פון מיין פענסטער באַאָבאַכטען
די גרינע בוימער, וואָס זייערע שפּיצען זעהען זיך אַרוים איבער
דעם מויער. איך זוך געוויינליך צו דערקאָנען די בוימער נאָך דעם
פּאַרבען־טאָן, און ווי עס שיינט, טרעף איך מעהרסטענס. אַנור־
מעלטען האָט מען אהער געבראַכט אַ צווייג, וואָס האָט אַלעמען
פאַראינטערעסירט מיט זיין מאָדנעם אויסזעהן. יעדער איינער האָט
געפרעגט וואָס דאָס איז. אָן אולם. געדענקט איהר נאָך, ווען
איך האָב איהם אייך געוויזען אויף דער גאַס אין מיין זירענדע, פול
באַלאַדען מיט דופטיגע פּאַקעטען פון דאָזיג־גרינליבע פרוכט. דאָס
איז אויך געווען אין מאַי, און איהר זייט געווען גאַנץ היגנערי־
סען פון דעם פאַנטאַסטישען אָנבליק. דאָ וואַיינען די לייט צעהן
יאָהר אין דער גאַס וואו עס וואַקסען אולמען, און זיי האָבען נאָך
ניט „באַמערקט” ווי אַ בליהענדער אולם זעהט אויס. און די
זעלבע טעמפּקייט באַמערקט מען אויך אין באַצוג צו חיות. די
מייסטע שטאָרטישע לייט זיינען אין גרונד גענומען ווירקליך רויע
באַרבאַרען.

ביי מיר, פאַרקעהרט, נעמט אָן דאָס אינערליכע צוזאַמענגע־
וואַקסען מיט דער נאַטור אַ כמעט קראַנקהאַפטע פאָרם, וואָס האָט
געווים צו טאָן מיט דעם צושטאַנד פון מיינע נערוועז.

דאָ אונטען האָט אַ פּאָאר הויבען־לערכען אויסגעזעסען אַ יונג־
לינג. איהר האָט אפשר באַמערקט ווי אַמיזאַנט די הויבען־לערכען
לויפען מיט קליינינקע טריט, און פאַרפּלאָנטען זיך אין זייערע
איינענע פיסלאַך. די קלייניניקע לויפט שוין אַרום און קאָן שוין אויך
גוט פליהען, אָבער זי קאָן נאָך פאַר זיך ניט געפינען געגוג נאָה־
רונג, באַזונדערס אין די קאַלטע טעג. זי קומט דעריבער יעדען
אָוונט צו מיין פענסטער אין הויף און הויבט אָן פּיסטשען הויך
אי קלענליך. דאָן קומען באַלד די אַלטע פּאָאר און ענפּע־ען מיט
אַן ענגסטליכען פאַרזאָרגטען „הואיד־הואיט” און הויבען אָן אַרומ־
צולויפען ישנעל און פאַרצווייפעלט זוכענדיג אין דער קעלט, אין
האַלב פינסטערניש עטוואָס צום עסען. און אַז זיי געפינען גע־
בען זיי זיך אַלע אַ וואָרף און שטעקען אריין די שנאָבעלעך אין
דעם געפינענעם. דאָס ווידערהאָלט זיך איצט יעדען אָוונט אַרום

דערטרעכטיגקייטען יזאָלט פאר דער מלחמה ווארשיינליך געמאכט אויף מיר דעם איינדרוק פון א קאריקאטור, איצט אָבער קוקט עס אוים דורכאוים רעאליסטיש... גרעפין אולפעלדט איז אן אינטערעסאנטער קולטור דאָקומענט, אן ערגענצונג פון גומעלהאוזען... וואס מאכט איהר? גענימט איהר נישט פון דעם הערליכען פריהלינג?

אימער אייערע

**ראָזא.**

---

ברעסלאו, דעם 12טען מאי, 1918.

סאָניטשקא, אייער בריוועלע האָט מיך אזוי דערפרעהט, אז איך וויל אייך דעם גלייך ענטפערען. זעהט איהר, וויפיעל פארגעניגען און באגייסטערונג עס פארשאפט אייך א באזוך אין באָטאַנישען גאָרטען! פארוואָס געהט איהר ניט אהין אָפטער? און אייך איך קריג עפעס דערפון, ווען איהר שילדערט מיר אייערע איינדרוקען אזוי ווארים און פארבענרייך, איך פארגיבער אייך! יאָ, איך וויים די רובינרויטע רינגעלעך פון דער בליהענדער פאסגע. זיי זיינען אזוי אומווארשיינליך שעהן, ווי אייגענטליך אלע אנדערע זאכען אין פולען בליהען, אז יעדען מאל גלויבט מען ניט די אייגענע אויגען. דאָס זיינען די ווייבליכע בליטען, פון וועלכע עס ווערען שפעטער די גרויסע שווערע צאפענס וועלכע דרעהען זיך אום און הענגען ארונטער. נעבען זיי זיינען דאָ געלע מענליכע רינגעלעך, וועלכע פארשפרייטען דעם גאָלדענעם שטויב. איך וויים נישט וואָס די „פעטאָריא" איז. איהר שרייבט, אז דאָס איז אן מין אקאציע. מיינט איהר, אז זי האָט ענליך געפעדערטע בלעטער און שמעטערלינג־בליטען, ווי די אזוי גערופענע אקאציע? איהר ווייסט ווארשיינליך אז דעם בוים וואָס מען רופט געוועהנליך „אקאציע" איז גאָרנישט קיין אקאציע נאָר א „ראָבינִיאַ"; א ווירקליכע אקאציע איז, צום ביישפיעל, די מימאָזע. איהרע בליטען זיינען געוויינליך שוועבעל־געל און זי דופטעט בארוישענד, אבער איך קאָן זיך נישט פארשטעלען אז זי וואקסט אין בערלין אין דער פריי, ווייל דאָס איז א טראָפּישער בוים. אין איטאַשיאַ אין קאָרסיקאָ האָב איך אין דעצעמבער געזעהן אויף דעם פלאַץ אין דער

ווי שעהן ס'זיינען די בילדער, וואס איהר האט מיר געשיקט! וועגען רעמבראנדט'ען דארף מען דאך קייןווארט ניט זאגען. בא טיציאנ'ען האט דער פערד געמאכט אויף מיר נאך א געוואלדיגערען איינדרוק ווי דער רייטער. איך האב ווירקליך נישט געגלויבט אז אזוי פיעל קעניגליכע מאכט קאן אויסגעדריקט ווערען אין א חיה. אבער דאס שענסטע פון דעם שענסטען אין דער פרויען־פארטרעט פון בארטאלאמעא דא ווענעטשיא (וועמען איך האב איינענטליך גארניט געקענט) ס'ארא יום טוב פון פארבען, ס'ארא פיינקייט פון צייכנונג, ס'ארא געהיימניספולער צויבער פון אויס־דרוק! זי דערמאנט מיר דערין אויף אן אומבאשטימטען אופן אין מאנא ליזא. מיט דעם דאזיגען בילד האט איהר אין מיין צעל אריינגעבראכט א פולע ליכט און פרייד.

האנכען'ס בוך (האנס דיפענבאך) מוזט איהר נאטירליך באַ־האלטען. עס שמערצט מיך, וואס אלע זיינע ביכער זיינען נישט אין אונזערע הענט. האט איהר שעקספיר'ען געקראגען אין צייט? וואס שרייבט קארל? ווען וועט איהר איהם זעהן? גריסט איהם טויזענט מאל פון מיר און זאגט איהם פון מיר: סא אירא (ס'וועט פאריבער) — טראָג דעם אלעמען. און זייט פריש און מוטיג, פרעהט זיך מיט דעם פריהלינג: דעם נעכסטען וועלען מיר שוין צוזאמען פארברענגען. איך נעהם אייך ארום, ליעבסטע. א פרעהליכען פסח! אויך די קינדער פיעלע גרוסען.

אייער

**ראזא.**

---

ברעסלאו, דעם 2טען מאי, 1918.

. . . איך האב געלייענט „קאנדיד" און די „גרעפין איל־פעלדט" און זיך איבער ביידען געפרעהט. „קאנדיד" איז אזא קאסטליכע איבנאבע, אז מיר האט דאס הארץ נישט דערלאזט דעם בוך איבצושניידען, און איך האב איהם אזוי געלייענט; אזוי ווי ער איז געפאסט אין האלבע בויגענס און עס געגאנגען זעהר גוט. די דאזיגע בייזע צוזאמענשטעלונג פון אלע מענשליכע ני־

קיין אויסזיכט ניטאָ. מיין קלאַנגע אין אויך די ווענדונג נאָך א קורצען אורלויב אַם ווענינגסטענס זיינען ענטשידען צוריקגעוויזען געוואָרען מיט א גרינדליכער שילדערונג פון מיין שלעכטיגקייט און אומבּאַרבּעסערליכקייט. איך מוז, אַלזאָ, וואַרטען ביז מיר וועלען די גאַנצע וועלט בּייקומען.

מאַניושאַ, ווען איך הער פון אייך נישט א לאַנגע צייט לעב איך אין דעם געפיהל, אַז איהר פלאַטערט דאָרט אַרום אײנזאַם, אומרוהיג און פערצווייפעלט ווי אן אַפּגעריסענע בּלאַט פון בּוים אין ווינט, און דאָס טוט מיך וועה. זעהט, דער פריהלינג הויבט זיך ווידער אָן, די טעג ווערען שוין אַזוי העל און לאַנג, און פעלדער איז שוין זיבער דאָ א סך צו זעהן און הערען! פאַרבּרענגט א סך אין דרויסען, דער הימעל איז איצט אַזוי אינטערעסאַנט און פאַר־שיערענאַרטיג מיט די לויפענדע אומרוהיגע וואָלקענס, די נאָך נאַ־קעטע ערד מוז אויסזעהן שעהן און דער דאָזיגער זיך בּייטענדער בּאַלייכטונג. קוקט זיך פאַר מיר אָן זאַט אויף אַלצדינג... ס׳איז דאָס אײנציגע אין לעבען וואָס מען קריגט נישט צופיעל, וואָס האָט אימער דעם רייץ פון נייקייט און בּלייבּט אימער טריי. איהר מוזט אויך אומבּאַדינגט געהן פאַר מיר אין דעם בּאָטאַנישען גאָרטען און מיר געבּען איבּער אַלצדינג בּאַריכטען, וואָרום הײנטיגען יאָהר קומט פאַר עטוואָס מערקווירדיגעס. די פויגלען זיינען געקומען מיט 4־6 וואָכען צו פריה. דער נאַכטיגאַל איז שוין דאָ געווען דעם 10טען מערץ. דער וואַנדערפאַלס, וועלכער קומט ערשט ענד אַפּריל, האָט שוין דאָ געלאַבּט דעם 5־טען און זאָגאַר דער פיראָל, וועבען מען רופט „פפינגסט פויגעל" און וועלכער קומט קיינמאָל ניט פאַר מאַי, שוועבט שוין דאָ זייט א וואָך אין דעם גרויען פריהמאָרגען פאַר דעם זון־אויפגאַנג!

געהט זשע אין דעם בּאָטאַנישען גאָרטען, מאַניטשקאַ, אָבּער אין די מיטאַגשטונדען, אין א זונינען טאָג, און בּאַטראַכט אַלץ גוט אום מיר דערנאָך צו בּאַריכטען. נעבּען דעם אויסגאַנג פון דער שלאַכט בּיי קאַמבּרי איז דאָס פאַר מיר דאָס וויכטיגסטע אויף דער וועלט, א וואַהרע האַרץ־אַנגעלעגענהייט.

באזוכט? איך גיב צו, אז טיציאן איז נישט מיינער א פריינד, ער איז מיר צו קאלט, צו פיעל ווירטואז. פארצייעט מיר, אויב דאס איז פיליכט א מאיעסטעטס־באליידיגונג, אבער איך קאן נישט אנדערש ווי פאלגען מיינע אונמיטעלבארע עמפפינדונגען. טראץ דעם וואלט איך געוועזן גליקליך, ווען איך זאל געוועזן זיין אין דעם פרידריך־מוזעאום און באזוכען דעם נייעם נאסט. האט איהר אויך געזעהן דעם קיפמאנשען נאכלאס, פון וועלכען מען האט געמאכט אזא וועזען?

מיין לעזען באשטעהט איצט פון פארשידענע עלטערע שטודיען איבער שעקספיר'ן אין די זעכציגער און זיבעציגער יאהרען, ווען מען האט נאך אין דייטשלאנד לעבהאפט דעבאטירט די שעקספיר פראבלעם. קאנט איהר אפשר קריגען אין דער קגל. ביבליאטעק אדער אין דער רייכסטאג ביבליאטעק: קליין, די געשיכטע פון דער איטאליענישער דראמא; שאק, די געשיכטע פון דער דראמא־טישער ליטעראטור אין שפאניען; גערווינוס און אולריך איבער שעקספיר'ען? שרייבט באלד! איך נעהם ארום און דריק אייך ווארם צו האנט. זייט רוהיג און מונטער טראץ אלעמען. ליבסטע סאניטשקא, אויף ווידערזעהן.

ווען וועט איהר קומען?

סאניטשקא, וועט איהר מיר א טובה טאן: שיקט מאטיל־דע'ן היאצינטען. איך וועל אייך צוריקקעהרען ווען איהר וועט דא זיין.

אייער

**ראזא.**

---

ברעסלאו, דעם 24טען מערץ, 1918.

מיין געליבטע סאניטשקא, ווי לאנג איך האב אייך נישט געשריבען און ווי אפט איך האב געטרוימט פון אייך!

. . . ווען מיר זאלען איצט קאנען זיין צוזאמען און שפא־צירענדיג אין פעלד פלוידערען וועגען אלצדינג אין דער וועלט, וואלט עס געווען זעהר און זעהר א גוטע זאך, אבער עס איז דארויף